

KPSS TARİH · ÜNİTE 3 / 13 · OSMANLI ÖNCESİ TÜRK DEVLETLERİ TARİHİ

Türkiye Selçukluları ve Beylikler: KPSS Hap Bilgi

Bu ünite

7 çıkmış soru (2012-2021)

bu bloktan yılda ~3 soru

7 ÖSYM tuzağı

KPSS'de Osmanlı öncesi Türk tarihinden her yıl yaklaşık **3 soru** geliyor. Bu ünite Malazgirt'ten Osmanlı'ya kadar Anadolu'yu anlatıyor: ÖSYM 2012-2021 arasında buradan **7 soru** sordu.

Soruların 4'ü **eşleştirme**: hangi eser hangi beyliğin, hangi beylik nerede kuruldu. Notlar bu yüzden eserleri ve beylikleri tablo ve kartlarla veriyor. ÖSYM'nin sorduğu her bilginin yanında sorulduğu yıl yazıyor.

1 ÖSYM bu ünitelerden ne sordu?

7 sorunun 4'ü tek konudan geldi: Eser ve yöre eşleştirme.

Eser ve yöre eşleştirme ■■■■ 4 soru

2012 Artuklular: Malabadi Köprüsü, Hatuniye Medresesi

2013 Saltuklular: Üç Kümbetler, Mama Hatun

2013 Darüşşifalar (Gevher Nesibe, Turan Melek) 2016 Beylikler ve kuruldukları yöreler

Türkiye Selçuklu siyaseti ve ticaret ■■■■ 3 soru

2019 Haçlılarla mücadele ve kervansaraylar

2020 İznik'in kaybı, başkent'in Konya'ya taşınması 2021 Liman kentleri ve ticaret politikası

Yıllar 2012-2021 KPSS Genel Kültür testlerinden. Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; sorulan bilgi notlarda **KPSS 2019** gibi bir damgayla, sorulduğu yıllara işaretli.

2 Zaman Çizelgesi

Hangi devlet ne zaman?

Danışmentli

1071 - 1178

Saltuklu

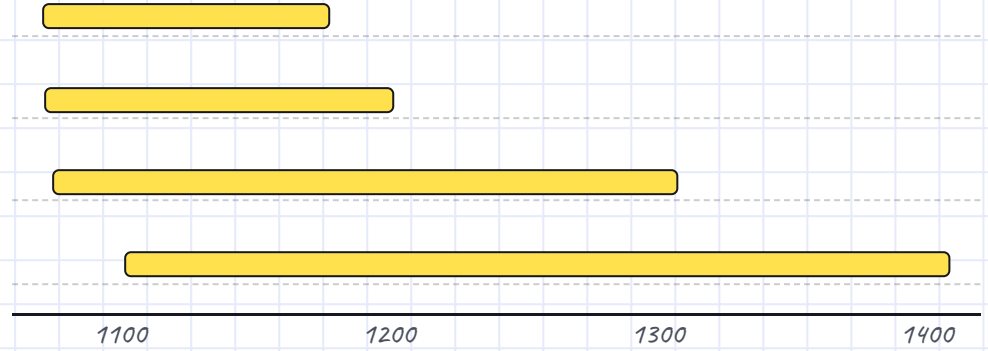
1072 - 1202

Türkiye Selçuklu

1075 - 1308

Artuklu

1102 - 1409

Kilit tarihler

1071 • **Malazgirt**: Alparslan Bizans'ı yendi, Anadolu'nun kapısı açıldı.

1072 • **Saltuklular** Erzurum'da kuruldu; ilk beylikler doğdu. **KPSS 2013**

1075 • **Süleyman Şah** İznik'te Türkiye Selçuklu Devleti'ni kurdu.

1097 • **I. Haçlı Seferi**: İznik kaybedildi, başkent **Konya** oldu. **KPSS 2020**

1176 • **Miryokefalon**: II. Kılıç Arslan Bizans'ı yendi.

1207 • **Antalya** alındı. **KPSS 2021**

1214 • **Sinop** alındı. **KPSS 2021**

1221 • **Alanya** alındı. **KPSS 2021**

1230 • **Yassıgemen**: Alaeddin Keykubat Harezmşahları yendi.

1240 • **Babai İsyanı** (Baba İlyas).

1243 • **Kösedağ**: Moğollara yenilgi, İlhanlı baskısı başladı.

1277 • **Karamanoğlu Mehmet Bey** Türkçeyi resmî dil ilan etti.

1308 • Türkiye Selçuklu Devleti sona erdi.

3 Malazgirt ve İlk Beylikler

Malazgirt'ten Türkiye'ye

1 1071 **Malazgirt**: Büyük Selçuklu sultanı Alparslan Bizans imparatoru Romen Diyojen'i yendi.

2 Anadolu'nun kapısı açıldı; Türkmenler kitleler hâlinde geldi.

3 **I. dönem beylikleri** kuruldu: Saltuklu, Mengüceklî, Danışmentli, Artuklu, Çaka.

4 1075: Kutalmışoğlu Süleyman Şah İznik'te Türkiye Selçuklu Devleti'ni kurdu.

↳ Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi Avrupa'da Haçlı Seferleri'nin sebeplerinden biri oldu.

I. dönem beylikleri: nerede, ne bıraktı?

BEYLİK	MERKEZ VE ESERLER
Saltuklular (1072-1202)	Erzurum; Üç Kümbetler, Mama Hatun Türbesi (Tercan), Tepsî Minare KPSS 2013
Mengücekler	Erzincan, Divriği; Divriği Ulu Camii ve Darü'sşifası (1228) KPSS 2013
Danışmentliler	Sivas, Tokat, Niksar, Kayseri; Yağbasan Medresesi (Niksar), Kayseri Ulu Camii
Artuklular (1102-1409)	Diyarbakır, Mardin, Hasankeyf, Harput; Malabadi Köprüsü (Batman), Hatuniye Medresesi (Mardin) KPSS 2012
Çaka Beyliği	İzmir; ilk Türk donanmasını kurdu, İstanbul'u denizden kuşattı

KODLA

Artuklu köprüden geçti, Saltuklu kümbete girdi, Mengücek Divriği'de şifa buldu

Malabadi Köprüsü Artuklu, Üç Kümbetler ve Mama Hatun Saltuklu, Divriği Ulu Camii ve Darü'sşifası Mengücekli.

İlk beyliklerin ortak yanı

- Malazgirt'ten hemen sonra, Anadolu'nun dört bir yanında kuruldular.
- Anadolu'nun Türkleşmesini ve İslamlaşmasını hızlandırdılar.
- Çoğu Türkiye Selçuklularına katıldı: Danışmentliler 1178'de, Saltuklular 1202'de.

⚠ ÖSYM tuzağı

Erzurum'daki Üç Kümbetler ve Mama Hatun Türbesi Saltukluların; Malabadi Köprüsü ve Mardin'deki Hatuniye Medresesi Artukluların. Divriği Mengüceklerinin.

KPSS 2012

4) Türkiye Selçuklu Devleti (1075-1308)

Kuruluş ve Haçlılar

- Kurucusu **Kutalmışoğlu Süleyman Şah**; ilk başkent **İznik** (1075).
- **I. Haçlı Seferi** ile **İznik** Haçlılara geçti; **I. Kılıç Arslan** başkenti **Konya**'ya taşıdı. KPSS 2020
- Türkiye Selçukluları Anadolu'yu **Haçlı ordularına karşı** korudu. KPSS 2019
- **II. Kılıç Arslan** 1176'da **Miryokefalon**'da Bizans'ı yendi: Bizans Anadolu'yu geri alma umudunu yitirdi, Anadolu'nun **Türk yurdu** olduğu kesinleşti.

Altın çağ ve çöküş

- En parlak dönem **I. Alaeddin Keykubat** (1220-1237): 1230'da **Yassıçemen**'de Harezmşahları yendi.
- Beyşehir'deki **Kubadabad Sarayı** ve Alanya Kalesi bu dönemden.
- 1240 **Babai İsyanı**: Baba İlyas'a bağlı Türkmenler ayaklandı, devlet yıprandı.
- 1243 **Kösedağ**: Moğollara yenildiler; Anadolu **İlhanlı** baskısına girdi.
- 1308'de devlet sona erdi; Anadolu'da **II. dönem beylikleri** güçlendi.

İki Selçuklu: karıştırma

İRAN · 1040-1157

Büyük Selçuklu

- Nizamiye medreseleri
- Siyasetname (Nizamülmülk)
- Malazgirt zaferi (Alparslan)

ANADOLU · 1075-1308

Türkiye Selçuklu

- Haçlılara karşı Anadolu'yu korudu
- Kervansaraylar ve devlet sigortası
- Miryokefalon (II. Kılıç Arslan)

↳ Nizamiye medreseleri **Büyük Selçukluların**. Türkiye Selçukluları Haçlılarla savaştı ve kervansaraylarla ticareti canlandırdı. KPSS 2019

⚠ ÖSYM tuzağı

Başkenti **İznik**'ten **Konya**'ya taşıyan **I. Kılıç Arslan**; Alaeddin Keykubat ya da Gıyaseddin Keyhüsrev değil. KPSS 2020

5) Liman Kentleri ve Ticaret

Kıyılara çıkış

- 1) 1207 **Antalya** (I. Gıyaseddin Keyhüsrev): Akdeniz'e çıkış. KPSS 2021

2 1214 **Sinop** (I. İzzeddin Keykavus): Karadeniz'e çıkış. **KPSS 2021**

3 1221 **Alanya** (I. Alaeddin Keykubat): tersane kuruldu, donanma güçlendi. **KPSS 2021**

4 Kırım'daki **Suğdak'a** deniz aşırı sefer: Karadeniz ticaretinde söz sahibi oldular. **KPSS 2021**

↳ Amaç Doğu Akdeniz ve Karadeniz ticaretinde üstünlük, liman gelirleri ve Bizans ekonomisini zayıflatmaktı. Yabancı tüccarlar kovulmadı, tersine **korundu**. **KPSS 2021**

KODLA

Gıyas Antalya'yı, İzzet Sinop'u, Alaeddin Alanya'yı aldı

Sırası da bu: 1207 Antalya, 1214 Sinop, 1221 Alanya. Alaeddin ile Alanya aynı hecelerle başlar.

Ticaret politikası

- **Kervansaraylar**: yol üzerinde yaklaşık bir günlük aralıklarla konaklama yapıları; ticareti canlandırdı. **KPSS 2019**
- Kervansarayda tüccar üç gün ücretsiz kalır, hayvanına bakılırdı.
- **Devlet sigortası**: yolda malı çalınan ya da gemisi batan tüccarın zararını devlet öderdi. **KPSS 2021**
- Venedik ve Ceneviz tüccarlarına gümrük indirimi ve güvenlik verildi.

Ticaretin imzaları **KPSS 2021**

1 Devlet sigortası
Tüccarın zararını devlet karşıladı	2 Kervansaray ağı
Aksaray'daki Sultan Hanı en büyüklerinden
3 Deniz aşırı sefer
Kırım'daki Suğdak'a; Türklerin ilk deniz aşırı seferi	4 Tersane
Alanya ve Sinop'ta donanma kuruldu
5 Panayır
Kayseri yakınındaki Yabanlu Pazarı uluslararası ticaret merkeziydi	

⚠ **ÖSYM tuzağı**

Liman kentlerini almanın amacı yabancıların Akdeniz ve Karadeniz ticaretine **son vermek değildi**; yabancı tüccara güvence ve indirim verildi. **KPSS 2021**

6 II. Dönem Türk Beylikleri

II. dönem beylikleri

- Köseadağ'dan (1243) sonra Moğol baskısıyla Selçuklu zayıflayınca uç bölgelerde kuruldu.
- **Karamanoğulları** en güçlüsüydü; Selçuklunun mirasçısı sayıldı, Osmanlıyla uzun mücadele etti.
- 1277: **Karamanoğlu Mehmet Bey** fermanı: divanda, dergâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil konuşulmayacak.
- Hepsini zamanla **Osmanlı** birleştirdi; Anadolu Türk birliği yeniden kuruldu.

Hangi beylik nerede?

BEYLİK	YÖRE
Karamanoğulları	Konya, Karaman; Türkçeyi resmî dil ilan etti
Germiyoğulları	Kütahya KPSS 2016
Candaroğulları	Kastamonu, Sinop KPSS 2016
Saruhanioğulları	Manisa KPSS 2016
Menteşeoğulları	Muğla KPSS 2016
Karesioğulları	Balıkesir; Osmanlı'ya katılan ilk beylik
Aydinoğulları	Aydın, İzmir; donanmasıyla Ege'de etkili
Hamitoğulları	Isparta, Eğirdir
Taceddinoğulları	Tokat, Niksar KPSS 2016
Eretnaoğulları	Sivas, Kayseri; yerine Kadı Burhaneddin Devleti kuruldu
Ramazanoğulları	Adana
Dulkadiroğulları	Maraş, Elbistan
Osmanoğulları	Söğüt, Bilecik; Bizans sınırında büyüyüp devlet oldu

KODLA

Taceddin Tokat'ta, Mentеше Muğla'da

Baş harfler eşleşiyor: T-T, M-M. Balıkesir

Karesioğullarının; Kütahya Germiyan, Manisa Saruhan, Kastamonu Candar.

⚠ ÖSYM tuzağı

Taceddinoğulları Tokat-Niksar yöresindedir; **Balkesir** Karesioğullarınınındır.

KPSS 2016

7 Kültür ve Mimari

Hangi eser kimin?

SALTUKLU · ERZURUM

Üç Kümbetler

Erzurum'daki anıt mezarlar

KPSS 2013

SALTUKLU · TERCAN

Mama Hatun Türbesi

Kümbet geleneğinin özgün bir örneği

KPSS 2013

ARTUKLU · BATMAN

Malabadi Köprüsü

Batman Çayı üzerinde, XII. yy

KPSS 2012

ARTUKLU · MARDİN

Hatuniye Medresesi

Artuklu döneminde yapıldı

KPSS 2012

MENGÜCEKLİ · DİVRİĞİ

Divriği Ulu Camii ve

Darüüşşifası

Taş işçiliğinin şaheseri;
UNESCO Dünya Mirası

KPSS 2013

TÜRKİYE SELÇUKLU · KAYSERİ

Gevher Nesibe

Darüüşşifası

Hastane ve tıp okulu

KPSS 2013

TÜRKİYE SELÇUKLU · AKSARAY

Sultan Hanı

En büyük Selçuklu
kervansaraylarından

TÜRKİYE SELÇUKLU · KONYA

İnce Minareli ve

Karatay

Taş ve çini süslemeli medreseler

Darüüşşifa

- **Darüüşşifa**: vakıf geliriyle yaşayan, halka ücretsiz bakan hastane. KPSS 2013
- Örnekler: Kayseri **Gevher Nesibe Hatun**, Aksaray **Alaeddin Keykubat**, Divriği **Turan Melek** darüüşşifaları. KPSS 2013
- Kayseri'deki **Gevher Nesibe Darüüşşifası** aynı zamanda **tıp okulu**du.

⚠ ÖSYM tuzağı

Gevher Nesibe, **Alaeddin Keykubat** ve **Turan Melek**'in ortak adı **darüüşşifa**. İmarethane aşevi, medrese okul, külliye yapılar topluluğudur. KPSS 2013

Düşünce ve edebiyat

- **Mevlana**: Konya; Mesnevi (Farsça); hoşgörü ve sevgi.
- **Yunus Emre**: halkın anlayacağı sade Türkçeyle tasavvuf şiiri.
- **Hacı Bektaş-ı Veli**: Makalat; Türkmenler arasında tasavvuf.

- **Nasreddin Hoca**: Akşehir; halk mizahı.
- **Ahi Evran**: esnaf teşkilatı Ahilik (Türk-İslam Tarihi notunda).
- Saray ve edebiyat dili Farsça, bilim dili Arapçaydı; Türkçe 1277 fermarıyla öne çıktı.

8 ÖSYM tuzakları: tek sayfada

Her çıkmış sorunun bir tuzağı var. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

- 1 Malabadi Köprüsü (Batman) ve Hatuniye Medresesi (Mardin) Artuklularındır.

KPSS 2012

- 2 Üç Kümbetler ve Mama Hatun Türbesi Saltukluların (Erzurum, 1072-1202).

KPSS 2013

- 3 Gevher Nesibe, Alaeddin Keykubat ve Turan Melek darüşşifadır; imarethane değil.

KPSS 2013

- 4 Taceddinoğulları Tokat-Niksar'da; Balıkesir Karesioğullarındır. KPSS 2016

- 5 Nizamiye medreseleri Büyük Selçukluların; Türkiye Selçukluları Haçlılarla savaştı, kervansaray yaptı. KPSS 2019

- 6 İznik Haçlılara geçince başkenti Konya'ya taşıyan I. Kılıç Arslan'dır. KPSS 2020

- 7 Liman fetihlerinin amacı yabancı tüccarı kovmak değildi; tersine onlara güvence verildi. KPSS 2021

9 Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. Türkiye Selçuklu Devleti'ni Alparslan kurdu.

D Y

2. İznik Haçlılara geçince başkent Konya'ya taşındı.

D Y

3. Miryokefalon Savaşı'yla Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşti.

D Y

4. Nizamiye medreselerini Türkiye Selçukluları kurdu.

D Y

5. Malabadi Köprüsü Saltuklulara aittir.

D Y

6. Erzurum'daki Üç Kümbetler Saltuklulardan kalmıştır.

D Y

7. Gevher Nesibe Darüşşifası bir kervansaraydır.

D Y

8. Türkiye Selçuklularında tüccarın zararını devlet karşıladı. ☐ D ☐ Y
9. Antalya, Sinop ve Alanya alınca yabancı tüccarlar Anadolu'dan çıkarıldı. ☐ D ☐ Y
10. Taceddinoğulları Balıkesir yöresinde kuruldu. ☐ D ☐ Y
11. Köseadağ Savaşı'ndan sonra Anadolu Moğol baskısına girdi. ☐ D ☐ Y
12. Türkçeyi resmî dil ilan eden Karamanoğlu Mehmet Bey'dir. ☐ D ☐ Y

Cevaplar

1. Y Kutalmışoğlu Süleyman Şah kurdu (1075); Alparslan Büyük Selçuklu sultanıdır.
2. D I. Kılıç Arslan döneminde, I. Haşlı Seferiyle.
3. D 1176, II. Kılıç Arslan.
4. Y Büyük Selçuklu veziri Nizamülmülk kurdu.
5. Y Artukluların; Saltuklu eseri Üç Kümbetler.
6. D Saltuklular Erzurum merkezliydi.
7. Y Hastanedir; aynı zamanda tıp okulu.
8. D Devlet sigortası.
9. Y Tersine korundular; ticaret canlandı.
10. Y Tokat-Niksar; Balıkesir Karesioğulları.
11. D 1243; İlhanlı hâkimiyeti.
12. D 1277 fermanı.

Kaynak: Konu kapsamı ve ağırlık: ÖSYM 2026-KPSS Kılavuzu, Tablo 1. Soru yılları: ÖSYM 2012-2021 KPSS Genel Kültür testleri.